

пятый, этап. В рамках этого периода рассмотрена история становления и развития краеведческого образования в Украине на рубеже XX – XXI вв., обусловленная требованиями времени. Описан один из важных сюжетов современной украинской исторической памяти – битва под Крутами. Это событие имеет важное значение для украинской идентичности и украинской коллективной памяти. Обоснована педагогическая значимость изучения географии, истории и других дисциплин на краеведческой основе, о чем свидетельствует широкое внедрение краеведения в учебные программы.

Ключевые слова: краеведение, краеведческое движение, периодизация краеведения, педагогическое краеведение, школьное краеведение.

Chala O. Modern View on the History of the Formation and Development of Local Lore in Ukraine

The article describes well-known stages of study of local lore, identified by M. Kostritsa and M. Pistun. The author notes that at various stages of the formation of society, the ups and downs of the local history movement, the change in its orientation, the growth of interest in its individual species, the appearance of new species and the like are recorded. The author makes an attempt to supplement the presented periodization and allocates an additional, fifth, stage. Within this period, the history of the formation and development of local lore education in Ukraine at the turn of the 20th and 21st centuries, due to the demands of the time, is considered. One of the important plots of modern Ukrainian historical memory is described - the Battle of Kruty. This event is of great importance for Ukrainian identity and Ukrainian collective memory. The pedagogical significance of the study of geography, history and other disciplines on the basis of local lore is substantiated, as evidenced by the wide introduction of local history in the curricula.

Key words: study of local lore, local history movement, periodization of local lore, pedagogical local lore, school local lore.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.011.3:336-051

О. Б. Шевчук

**ДО СПЕЦИФІКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ**

Глобалізація світової економіки, стрімкий розвиток інформаційних технологій, формування та створення на його основі інформаційного

суспільства, суттєві економічні перетворення в Україні, трансформація національної економіки на ринкових засадах, перехід до нових технологій, систем і методів управління в умовах ринкових відносин та інше, вимагають створення якісно нової системи фахової та професійної підготовки майбутніх фахівців, особливо це стосується фахівців фінансово-економічного напрямку.

Однак, на сьогодні, створення таких вискоефективних педагогічних технологій та інформаційних систем є маловивченим.

Таким чином, на підставі викладеного, можна стверджувати, що є об'єктивна педагогічна проблема, пов'язана з необхідністю удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців на основі використання інформаційних технологій навчання. Це робить актуальним проведення досліджень з цієї проблеми.

Аналізу сучасного стану системи економічної освіти та особливостям функціонування соціально-економічних систем присвячено велику кількість наукових публікацій та досліджень [1–7].

Суттєву теоретичну та практичну важливість мають праці К. Біницької [1], А. Бурої [2], А. Немченко [3], Р. Олексенко [4], В. Павловської [5], В. Радченко, Л. Страшинської [6], Г. Товканець [7] та ін., в яких розглядалися окремі елементи як загальних характеристик соціально-економічних систем, так і специфіка професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку: *особливості сучасного стану економічної освіти* [1], *проблеми, перспективи та пріоритети економічної освіти в сучасній Україні* [2; 6], *педагогічний аналіз завдань вищої економічної освіти в Україні* [7] та інше.

Проте, у результаті проведеного аналізу публікацій не виявлено системних досліджень з проблем підвищення ефективності (вдосконалення) процесу професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, і, як показано у роботі Н. Красовської [8], проблеми підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку розглядаються фрагментарно [8, с. 90].

Це не дозволило виявити та систематизувати загальні, найбільш важливі, характеристики соціально-економічних систем та врахувати їх специфіку у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, а отже, виділити на їх основі важливі і малодосліджені напрями та проблеми, розв'язання яких дозволить підвищити якість професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку.

У дослідженні проблеми удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців на основі використання інформаційних технологій навчання, вирішується актуальне завдання: виявлення (виокремлення) **головних складових**, що характеризують функціонування соціально-економічних систем та їх врахування у професійній підготовці фахівців фінансово-економічного профілю.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування та виокремлення головних загальних складових (специфіки)

функціонування соціально-економічних систем та особливості їх врахування у професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку.

Розглянемо найбільш важливі дослідження, що відображають специфіку функціонування соціально-економічних систем та професійну підготовку майбутніх фахівців.

Так, у роботі [9, с. 8] дослідники «підходять до розуміння підприємства як системи, яка складається з підсистем, що знаходяться у динамічному взаємозв'язку між собою та зовнішнім середовищем в умовах протиріч підцілей та *інформаційної невизначеності*» [9, с. 8].

В роботі І. Антохонової «Методи прогнозування соціально-економічних процесів», наводяться умови виникнення часткової або повної невизначеності в соціально-економічних системах [10]: 1) за відсутності достовірної інформації за досить тривалий період; 2) при наявності інформації, що відбиває тільки якісну сторону явищ, і неможливості кількісної характеристики всіх факторів, що роблять істотний вплив; 3) в умовах нестійкого розвитку і порушення інерції в динаміці процесів і явищ; 4) в процесах, напрямки розвитку яких залежать від прийнятих рішень, і, отже, далеких від об'єктивності; 5) при аналізі якісно нових процесів і явищ [10, с. 143].

У роботі Ф. Аралбаєвої [11] показано, що «Недостатня професійна підготовка менеджерів сприяє переведенню багатьох детермінованих ситуацій і процесів у розряд невизначених. Вони психологічно по різному ставляться до ризикованих рішень» [11, с. 137].

Отже, як показано у цих та інших дослідженнях [9–11], функціонування соціально-економічних систем характеризується різним ступенем невизначеності (частковим або повним), ризиками та конкуренцією, що потребує врахування у професійній підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку, а, як показала Ф. Аралбаєва [11], недостатня професійна підготовка фахівців, може переводити детерміновані ситуації у невизначені.

Таким чином, виникає необхідність у підготовці фахівців фінансово-економічного профілю, які здатні вирішувати професійні завдання, приймати ефективні економічні рішення з використанням інформаційних технологій в умовах невизначеності. Соціальне замовлення у підготовці таких фахівців суспільство адресує на систему освіти, яка поки не здатна повною мірою його реалізувати [12, с. 489].

Тому, на сьогодні, не відбулося суттєвих змін у підвищенні якості професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, про що у проекті концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 роки Міністерства освіти і науки України («Проект концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років») прямо вказується як на «...критичний брак передових технологій в освітньому секторі» [13, с.2]

Таким чином, необхідність виявлення загальних характеристик функціонування *соціально-економічних систем* та врахування цих особливостей у *педагогічних системах* професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, пов'язана з проблемою суттєвого підвищення якості їх професійної підготовки.

Тут можна виділити **дві основні групи складових** (елементів, характеристик і факторів), що визначають ці вимоги і впливають на професійне формування майбутніх фахівців (рис. 1).

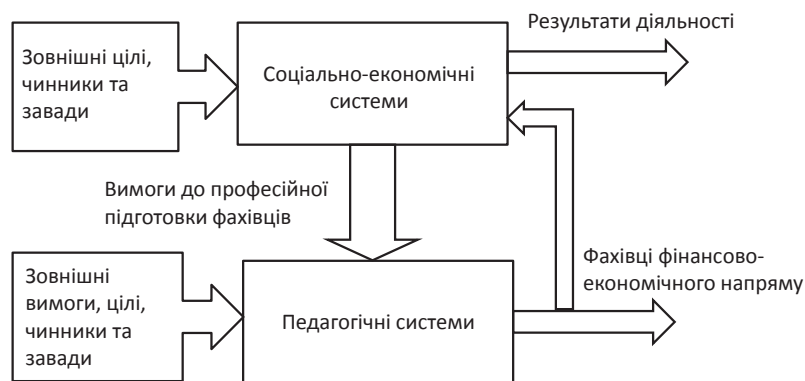

Рис. 1. Узагальнена схема взаємодії соціально-економічних та педагогічних систем

Перша загальна група складових (елементи, характеристики і фактори) пов'язана з цілями і завданнями функціонування сучасних *соціально-економічних систем* (економіки розвинених країн світу, України та ін.).

Друга загальна група складових пов'язана із специфікою та особливостями *функціонування педагогічних систем* і визначається цілями, завданнями та вимогами до професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, а також педагогічними технологіями навчання, що використовуються у вищих навчальних закладах України.

Перша загальна група складових визначається наступним.

1.1. Сучасні економічні системи функціонують в умовах, пов'язаних з безперервним впливом нових, як зовнішніх так і внутрішніх обставин і чинників, які істотно впливають на роботу і процеси, що відбуваються в цих системах (див. рис. 1) [11, с. 137], тобто діяльність економічних систем реалізується в умовах постійно мінливої **господарської** ситуації [11, с. 133].

1.2. Управлінські рішення в економічних системах за своєю природою є соціальними, де «людський фактор» є вирішальним у прийнятті та реалізації управлінських рішень [14, с. 84].

1.3. Основною метою діяльності соціально-економічних систем в ринкових умовах є отримання прибутку, що неминуче пов'язано з різним

ступенем невизначеності і ризиком, оскільки формування ситуації на ринку носить імовірнісний характер [11, с. 137].

1.4. В економічній практиці в більшості випадків доводиться зустрічатись з багатоальтернативними ситуаціями при прийнятті рішень [11, с. 132].

1.5. Сучасні соціально-економічні системи для підтримки і прийняття рішень вимагають значних обсягів економічних, математичних, логічних і інших видів розрахунків, в яких необхідно враховувати не тільки кількісні, але і якісні оцінки параметрів, факторів та інших характеристик для формалізованих і неформалізованих складових економічної ситуації [15].

Виходячи з цього, прийняття рішень в сучасних економічних системах здійснюється, як правило, з використанням підтримки аналітичних інформаційних (обчислювальних) систем, експертних систем, систем штучного інтелекту та ін., які дозволяють виробляти і приймати ефективні управлінські рішення в складних ситуаціях з різним ступенем невизначеності і ризику, а також знижувати рівень невизначеності в процесі прийняття рішень [15].

1.6. Розробка сценаріїв розвитку ситуації в економічних системах проводиться переважно з використанням технологій ситуаційного аналізу та експертного оцінювання, що дає змогу враховувати і аналізувати як кількісну, так і якісну інформацію [15].

1.7. Оціночний процес в соціально-економічних системах при прийнятті рішень є прерогативою *людини-управлінця*. Він, як правило, базується на технологіях і методах експертного оцінювання, які дозволяють передбачити важко прогнозовані зміни в економічних системах в умовах часткової або повної невизначеності [15].

1.8. З'явилися нові види та системи електронного бізнесу (*E-бізнес, E-business*), які базуються на використанні систем штучного інтелекту, що суттєво змінює процеси прийняття рішень та функціонування соціально-економічних систем.

Друга загальна група складових визначається наступним.

2.1. Професійна підготовка майбутнього фахівця фінансово-економічного напрямку повинна враховувати особливості функціонування *соціально-економічних систем* (ситуації з частковою або повною невизначеністю, ризиками, конкуренцією та інше, див. рис. 1) [16, с. 97].

2.2. У навчанні економічних дисциплін в економічній освіті активно використовуються інформаційно-методичні матеріали та інформаційні технології [17].

2.3. Відбувається входження України у світовий освітній простір, модернізація економічної освіти, реформування вітчизняних *вимог* до економічної підготовки майбутніх спеціалістів (фахівців), на основі методології ринкової економіки [1].

2.4. Найвні вимоги (освітні політики) до професійної підготовки фахівців для сучасної економіки та впровадження інноваційних

технологій навчання, які відображено у нормативно-правових актах, що визначають стратегію розвитку освіти [17].

Зокрема: а) Національна доктрина розвитку освіти (2002 р.); б) Концепція розвитку економічної освіти (2004 р.); в) Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та інше.

2.5. Наявність суб'єктивних, важко формалізованих складових педагогічного процесу професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, таких як, індивідуальні психолого-педагогічні особливості (характеристики і параметри майбутнього фахівця) студента, формалізований опис предметної галузі та інше, що потребує експертних оцінок цих складових, включаючи передачу знань експертів учням (майбутнім фахівцям фінансово-економічного напрямку).

2.6. Соціальна обґрунтованість економічного мислення в кожній сфері професійної діяльності майбутнього фахівця [18].

2.7. Інтеграція економічної освіти і наукових досліджень [18].

2.8. Зростаючий попит суспільства на висококваліфікованих фахівців.

Таким чином, з розглянутих вище основних загальних характеристик та специфіки професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, впливає необхідність у розробці нових, високоефективних педагогічних технологій і систем професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку, які б відображали вимоги *соціально-економічних систем* до їх професійної підготовки.

Тобто, процес навчання майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку повинен будуватись з урахуванням роботи у складних умовах часткової або повної невизначеності, ризику та конкуренції [16, с. 97], а це потребує використання, наряду з традиційними педагогічними технологіями, нового класу інформаційних технологій навчання, таких як інтелектуальні, експертні та експертні навчаючі системи, які дозволяють використовувати та передавати знання експертів з певної галузі економіки.

На підставі викладеного можна стверджувати, що сучасна система підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку має бути пов'язана зі зміною в змісті освіти, доповненням традиційних освітніх процесів новими педагогічними підходами та технологіями, які засновані на новому класі інформаційних технологій – інтелектуальних, експертних та експертних навчаючих системах, що пов'язано з прагненням отримати більш високу й гарантовану якість підготовки майбутніх фахівців.

Висновки

1. На основі аналізу досліджень з педагогічної проблеми удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фінансово-економічного напрямку виокремлено *дві групи головних складових*, що характеризують специфіку функціонування *соціально-*

економічних і педагогічних систем, та наведено їх теоретико-методологічне обґрунтування.

2. Показано, що *перша загальна група складових* пов'язана з цілями і завданнями функціонування сучасних *соціально-економічних систем* та визначається наступним: 1) сучасні економічні системи функціонують в умовах часткової або повної невизначеності, ризиків і конкуренції; 2) управлінські рішення в економічних системах є соціальними; 3) основною метою соціально-економічних систем є отримання прибутку; 4) багатоальтернативність при прийнятті рішень; 5) необхідність значних обсягів економічних, математичних, логічних і інших видів розрахунків; 6) прийняття рішень є прерогативою *людини-управління*, яке базується на технологіях і методах експертного оцінювання; 7) новими видами та системами електронного бізнесу з використанням систем штучного інтелекту та інше.

3. Установлено, що *друга загальна група складових* пов'язана із специфікою та особливостями *функціонування педагогічних систем* і визначається цілями, завданнями та вимогами до професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку, а також педагогічними технологіями навчання.

4. Показано, що *друга загальна група складових* визначається наступним: 1) професійна підготовка майбутнього фахівця фінансово-економічного напрямку повинна враховувати особливості функціонування *соціально-економічних систем*; 2) у навчанні економічних дисциплін активно використовуються інформаційно-методичні матеріали та інформаційні технології навчання; 3) наявні вимоги (освітні політики) до професійної підготовки фахівців для сучасної економіки; 4) наявні суб'єктивні, важко формалізовані складові педагогічного процесу; 5) соціальна обґрунтованість економічного мислення та інше.

5. Перспективним напрямком подальших розвідок є розробка педагогічного підходу на основі нового класу інформаційних систем навчання (інтелектуальних, експертних та експертних навчаючих систем), що дозволить врахувати специфіку професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку та суттєво підвищити її ефективність.

Список використаної літератури

1. Біницька К. Особливості сучасного стану системи економічної освіти в Україні / К. Біницька // Педагогічний дискурс, випуск 17, 2014. С. 25–29 / Pedagogical Discourse, Volume 17, 2014. P. 25–29. **2. Бура А. С.** Сучасна економічна освіта: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / А. С. Бура, Т. Й. Захарова. – Режим доступу : <http://intkonf.org/bura-a-s-kfilosn-zaharova-t-y-suchasna-ekonomichna-osvitaproblemi-ta-perspektivi/>. **3. Немченко А. С.** Історичні аспекти розвитку організаційно-економічної освіти і науки / А. С. Немченко, А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, А. В. Волкова // Управління, економіка та

забезпечення якості в фармації. – 2012. – № 3. – С. 32–36.

4. Олексенко Р. Перспективи й основні напрями розвитку сучасної економічної освіти / Р. Олексенко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». – 2013. – Вип. 28, т. 1. – С. 379–384.

5. Павловська В. А. Аналіз спрямованості інноваційних тенденцій розвитку сучасної вищої економічної освіти / В. А. Павловська, С. О. Краснощок // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2012. – № 2. – С. 140–146.

6. Страшинська Л. В. Пріоритети економічної освіти в сучасній Україні та освітня політика держави / Л. В. Страшинська, В. В. Радченко // Освітня політика держави: філософія, методологія, практика : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 жовтня 2013 р. – К. : КПУ ім. Драгоманова, 2013. – С. 47–51.

7. Товканець Г. В. Педагогічний аналіз завдань вищої економічної освіти в Україні [Текст] / Г. В. Товканець // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород : Говерла, 2014. – Вип. 31. – С. 182–185.

8. Красовська Н. Проблеми підготовки економістів в умовах трансформації вищої школи / Н. Красовська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 27. – С. 89–93. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_27_29.

9. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия: [монография]. / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. – Х. : Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 184 с.

10. Антохонова И. В. Методы прогнозирования социально-экономических процессов: [учебное пособие]. / И. В. Антохонова. – Улан-Удэ : Изд-во ВСГТУ, 2004. – 212 с.

11. Аралбаева Ф. З. Риск и неопределенность в принятии управленческого решения / Ф. З. Аралбаева, О. Г. Карабанова, М. Г. Круталевич-Леваева // Вестник ОГУ. – 2002. – №4. – С. 132–139.

12. Шевчук О. Б. Стан дослідження проблеми використання інформаційних експертних систем у підготовці майбутніх фахівців фінансово-економічних спеціальностей / О. Б. Шевчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін.. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – Вип. 29. – С. 488–494.

13. Проект Міністерства освіти і науки України для обговорення «Проект концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років». – С. 22.

14. Ковальчук Т. М. Принципи діалектичної логіки в методології аналітичного обґрунтування сучасних управлінських рішень / Т. М. Ковальчук, А. І. Вергун // Економічний аналіз. 2014. – Т. 16. – №2. – С. 82–89.

15. Литвак Б. Г. Разработка управленческого решения: Учебник. – 3-е изд., испр. – М. : Дело, 2002. – 392 с.

16. Потуй Ю. Професійні цінності економіста як науково-педагогічна проблема / Ю. Потуй // Молодь і ринок. – 2014. – №1. –

С. 96–100. **17. Ковальчук Г. О.** Теоретико-методичні засади технологій навчання економічних дисциплін у системі неперервної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Ковальчук Галина Олександрівна; наук. консультант Сергієнко Володимир Петрович. – К., 2016. – 546 с. **18. Грицуленко С. І.** Методика викладання економічних дисциплін: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. І. Грицуленко, Н. Ю. Потапова-Сінько, К. М. Гарбера. – Одеса : ім. О. С. Попова, 2012. – 224 с.

Шевчук О. Б. До специфіки професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку

У статті показано, що специфіка підготовки фахівців визначається двома основними групами складових: перша загальна група пов'язана з цілями, особливостями і завданнями функціонування сучасних *соціально-економічних систем*, а друга – з особливостями функціонування *педагогічних систем* і визначається цілями, завданнями та вимогами до професійної підготовки фахівців фінансово-економічного напрямку. Виокремлено головні складові цих груп та наведено їх теоретико-методологічне обґрунтування.

Ключові слова: специфіка, соціально-економічні системи, педагогічні системи, інформаційні технології навчання, вимоги, невизначенність.

Шевчук О. Б. К специфике профессиональной подготовки специалистов финансово-экономического направления

В статье показано, что специфика подготовки специалистов определяется двумя основными группами составляющих: первая общая группа связана с целями, особенностями и задачами функционирования современных *социально-экономических систем*, а вторая – с особенностями функционирования *педагогических систем* и определяется целями, задачами и требованиями к профессиональной подготовке специалистов финансово-экономического направления. Выделены главные составляющие этих групп и приведено их теоретико-методологическое обоснование.

Ключевые слова: специфика, социально-экономические системы, педагогические системы, информационные технологии обучения, требования, неопределенность.

Shevchuk O. To the Specifics of Professional Training of Financial and Economic Specialists

The article shows that the specificity of the training of specialists is determined by two main groups of components: the first general group is connected with the goals, features and tasks of the functioning of modern socio-economic systems, and the second - with the peculiarities of the functioning of pedagogical systems and is determined by the goals, tasks and

requirements for professional training of specialists in the financial and economic field. The main components of these groups are singled out and their theoretical and methodological substantiation is given.

It has been established that the essential specificity of socio-economic systems is the presence of partial or complete uncertainty, risk and competition, which requires the use of expert assessments and knowledge of experts in a particular field of the economy.

Key words: specifics, socio-economic systems, pedagogical systems, information technology teaching, requirements, uncertainty.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 37.015.31:316.362

Я. І. Юрків

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА У СІМ'Ї

Ускладнення економічної й соціокультурної ситуації в Україні на сучасному етапі, докорінні зміни в соціальній та духовно-моральній сферах українського суспільства загострили проблеми сім'ї, а саме: безробіття батьків; погані житлові умови; зростання кількості неповних, асоціальних сімей; негативний психологічний клімат у сім'ї; непорозуміння між батьками, чвари; низький рівень соціальних знань, умінь та навичок членів сім'ї; незнання батьками психолого-педагогічних вікових особливостей дітей; відсутність педагогічної культури тощо. Усе це зумовлює виникнення такого негативного явища, як насильство у сім'ї [3].

На сьогодні українське суспільство визнає існування проблеми насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми, а також – необхідність здійснення комплексу систематизованих, послідовних кроків щодо удосконалення системи попередження та подолання цих явищ. Прийнято ряд законодавчих актів, спрямованих на попередження насильства у сім'ї та над дітьми, але фахівці соціальної сфери не завжди готові до виконання функцій, які покладає на них держава, часто – через нестачу кваліфікованої професійної підготовки, яка допомогла б виявляти насильство на ранніх стадіях, вчасно ідентифікувати тих, хто від нього страждає, надавати якісну допомогу сім'ям та окремим їхнім членам, у першу чергу – дітям.

Проблема насильства над дітьми в сім'ї не є новою. Правові, соціальні, психологічні та медичні аспекти попередження насильства в